

together we are them

כמה קרוב זה לא קרוב מדי

אדר' ד"ר עמי ה

בטקס הניצחון של אובמה שנערך בספטמבר 2009 על מדרגות ה"לינקולן ממוריאל", הנשיא הנבחר בחר להשתמש במסר החברתי "Together We are One" - משפט כללי ופתוח לפרשנויות, שפורסם לראשונה בשיר משנות השמונים Together We are One של גיא ציימברס, דלתא גודרם, ובריאן מק פיידן. אובמה התכוון כנראה לכך שכאשר קבוצה מתאחדת, היא מצליחה להשיג את המטרה. אולם, השאלה מי זה ה-we ומיהו ה-one נתונה לפרשנויות. ואכן, המשפט המופשט הזה זכה במהלך השנים לגירסאות שונות - להקות בלוז שהטיפו לביטול האפליה בין שחורים ללבנים; קהילת ההומואים שמטיפה לביטול ההבדל בין גברים ונשים; בושם משותף לגברים ונשים תחת הכותרת one; ארגונים אקולוגיים המדגישים את אחריותנו המשותפת לכדור, וסתם תמהונים רוחניים החולמים על מפגשי גלקסיות מתוך אמונה שצריך למצוא דרך להתאחד עם שכנינו בגלקסיות האחרות.

מרטין לא נשאר כמובן לבד בשדה (המחקר), והגדרת המרחב האישי הפכה במהלך השנים לאחד הנושאים הנחקרים ביותר בסוציולוגיה. הטענה השלטת הייתה שהמרחב האישי משתנה בהתאם לסיטואציה ובהתאם לסוגי הקירבה הנהוגים בכל חברה. כך למשל - המרחב האישי הנחשב כסביר תוך עמידה בתור למשחק כדורגל, שונה בתכלית מהמרחק הנהוג תוך עמידה בתור לכספומט. יתירה מכך, מחקר שנערך לאחרונה ב"וניברסיטי קולג' לונדון" UCL בניהולו של ד"ר Gian Domenico Iannetti, מגיע למסקנה שהמרחב האישי נקבע על ידי מנגנוני ההגנה המוחיים של היחיד, בתגובה לפלישה אקראית או מכוונת של האחר. כלומר - לא רק שהמרחב האישי אינו קבוע, אלא שהוא משתנה בהתאם למבנה הפסיכולוגי של כל אדם ואדם.

כמדיום האחראי על הסדרת האינטראקציות במרחב, האדריכלות היא זו שיוצרת את היחס בין האני לאחר - כלומר, בין הפרטי לציבורי. היחס הזה נקבע באמצעות חלוקת המרחב בהתאם להיררכיה החברתית היוצרת אותה. סידור שבקוטב האחד שלו מצוי שיא הפרטי (היחסי), ובקוטב השני - שיא הציבורי (היחסי).

השימוש במונח יחסי לא בא אלא להדגיש שהפרטי לעולם אינו פרטי מוחלט, והציבורי לעולם אינו ציבורי מוחלט. כך למשל, השטח ה"ציבורי" ביותר בבית פרטי הוא הסלון, בעוד שהשטח הפרטי ביותר הוא (בדרך כלל) חדר השינה של ההורים. זאת כאשר שניהם נמצאים עדיין בתחום הפרטי, המוקצה מתוך המרחב הציבורי.

ועוד - היות שהאדריכלות לעולם אינה תפורה על פי מידותיו המדויקות של המשתמש, הן משום שהוא לא תמיד ידוע ומוגדר והן משום שהוא מתחלף במהלך השנים - חלוקת המרחב מבוססת בדרך כלל על ברירות מחדל. כלומר, קונבנציות טיפולוגיות הנמצאות כל הזמן בתהליך של שינוי הדרגתי בהתאם לאורחות החיים, התפתחויות טכנולוגיות וזמינות חומרי הבנייה. קונבנציה שכזאת היא, למשל, חנות המכולת ההיסטורית, שבה המוכר ממוקם בצד אחד של

טרנד ה"ביחד" - שנינו מאותו הכפר, מאותה קבוצה, בעלי אותו צבע עור - תפס בשנים האחרונות תאוצה משמעותית באמצעות פונקציית ה"שיתוף", השולטת במרחבי האינטרנט ללא מיצרים. באמצעותה המשפט התמים הזה הפך לטרנד ויראלי, שמשמעותו העיקרית היא טשטוש ההבדלים בין מיליארדי ה"משתמשים".

התופעה שהתפשטה במהירות המחשבה מבוססת צבירת זהויות אמיתיות או בדויות - תוך שהיא מערערת באופן גורף את עיקרון הפרטיות - שבצידה האחד מוצב ה"אני" ובצידי האחר - ה"אחר".

"איך" אונד "דו" - I and Thou, כהגדרתו של מרטין בובר - שהשתמש בהבדל בין בני אדם לביסוס התיאוריה הידועה שלו משנת 1923. הנחת היסוד של בובר הייתה שהגדרת האני נובעת מיחסו לאחר, ועל כן הם בלתי ניתנים להפרדה.

The first retail store of "Piggly Wiggly".

דלפק המכירה, ובצידו האחר הקונה. במקרה זה הדלפק מחלק באופן קטגורי את חלל החנות לשני תחומים מובהקים – הפרטי של המוכר, והציבורי של הקונים.

הופעת הסופרמרקט ב-1915 שינתה לחלוטין את כללי המשחק. עקרונות השירות העצמי והבחירה החופשית ביטלו למעשה את החציצה הקטגורית בין הפרטי לציבורי, כאשר התחום ה"פרטי" (של המוכר), מפוצל בין דלפקי הקופות, המחסן והמשרדים, והקונים רשאים לנוע באופן חופשי בחלל החנות – תוך בדיקה לוחצת של פירות, ירקות, לחם ובגטים, וטעימה מלקקת של זיתים, פירות יבשים ופיצוחים. כל זאת כאשר השליטה של ה"אני" במרחב הציבורי, משובשת על ידי ה"אחר".

ההתפתחות הסוציו-מרחבית הזאת יוצרת למעשה דפוס אינטראקציה חדשים, שבהם האדריכלות מאבדת את השפעתה, ומה שמגדיר את כללי המשחק הוא מקובלות חברתיות, כמו למשל, שהציאה מהחנות תיעשה תמיד דרך הקופות, שאם לא כן, מערכת החישה (או מישהו מהקופה הראשית) ילבין פניו ברבים.

דוגמה סטרילית יותר לחלוקה מרחבית המבוססת בעיקר על מוסכמות חברתיות היא בתי החולים, שבהם כל אגף נשלט באופן מוחלט על ידי האחיות. אלה צופות על כל הנעשה במסדרון, בכניסה ובחדרי האשפוז, מעבר לדלפק המוכר – סידור המוכר גם כ"תוכנית האגפים" שממסד החל מאמצע המאה ה-19 את מעמדן המקצועי של האחיות, הרופאים והחולים שביניהם (פלורנס נייטינגל).

מבחינה אדריכלית – המערך ההיררכי הזה ממצב מצד אחד את פרטיותם הקיצונית עד קדושה של הרופאים, ובצד השני את "פרטיותם" הנרמסת של החולים. בתוכם ממוקמות, האחיות, המתווכות בין כל גורמי המפתח – הרופאים, הצוות המינהלי, כוח העזר, וכמובן המבקרים – כל אחד מהם יודע היטב את מקומו, ואוי לו אם לא.

מעניין לציין שהקונבנציה האופרטיבית הזאת, מסדירה עד היום את מערכות היחסים בבתי החולים ומנציחה אותם כ"בתי רופאים ואחיות", למרות ההתפתחות העצומה שחלה בשנים האחרונות בתחום ההשגחה (Surveillance).

נושא ההשגחה אינו ייחודי, כמובן, רק לאדריכלות בתי החולים, והוא למעשה זה שהתווה את התפתחות הקונבנציות של כל המבנים המוסדיים, בראשם: בתי הסוהר, מנזרים, ספריות, ובתי ספר, שגם בהם קיימת כמובן היררכיה של פרטיות, כאשר מצד אחד התלמידים המושגחים, ומצד שני ההנהלה המשגיחה על הנעשה בכל חללי המבנה – הכיתות המסדרונות וחדרות ההפסקה – והמורים (כמו האחיות בבתי החולים) מהווים גורם מתווך.

ולענייננו, נושא ההשגחה הוא כיום הגורם החברתי המשפיע ביותר על המרחב, הנשלט כיום באופן מוחלט על ידי ה"אחים הגדולים". הם מלווים אותנו בכבישים, בגנים, ברחובות העיר, בקניונים,

בחינוכים, בחנויות, בכניסה לבית, בשבילים המוליכים אליו, והמדאיג אולי מכל – גם בחדרי חדרים, כשמישהו מחליט לדעת מה בדיוק קורה שם.

הפרט המדאיג ביותר הוא, שהקידמה הטכנולוגית הזאת – המקודשת, כמו כל דבר אחר, על ידי "צורכי הביטחון", "מניעת אלימות", ו"שמירה על הסדר" – זוכה לשינוף פעולה הדוק מכל מי שעלול להיפגע ממנה. המצאות לכאורה חיוביות, כמו "מצא את האיפון שלי", "שפר את מיקומך במרחב", הווייז, הווטסאפ, הפייסבוק, הקלאוד והאינסטגרם משלימים את תמונת המצב, והיום כבר קשה מאוד ללכת לאיבוד, שלא לדבר על היעלמות זמנית מרצון.

אם בעבר המרחב הפרטי – בחדר, בבית, במשרד – היווה אמצעי למיצוב היחיד בתוך הסדר החברתי תוך שחרור מבוקר של אינפורמציה אודות דעותיו, אמונותיו, קשריו, ורגשותיו – כיום האינפורמציה הזאת זמינה לכל זמן רב לפני שהיחיד מודע לכך, גם אם הוא בטוח שהוא מודע לכך. האפשרות שהקיר אינו משמש יותר מחסום אמין, הולכת ומבטלת בהדרגה את יכולתה של האדריכלות לספק פרטיות.

מיצוב היחיד במרחב הציבורי עמד במרכז המחקר של סטרוקטורליסטים צרפתיים משנות השישים, בראשם לוי שטראוס, שהתמקד בחברות "פרימיטיביות", ומישל פוקו שהשתמש במונח הביולוגי "הטרטופיה" לתיאור תופעות סוציו/מרחביות "אחרות" בחברה המערבית. המשמעות הביולוגית של "הטרטופיה" היא הוצאת בעל חיים מסביבתו הטבעית. פוקו השתמש בה לתיאור משמעויות נוספות לתפיסת המרחב המקובלת, כגון גני חיות או בית קברות – שבהם פרטים חיים (או מתים) קובצו שלא מתוך בחירה חופשית. הטענה של פוקו הייתה שחללים שכאלה הם שמבטאים למעשה את ייחודה של כל חברה.

התיאוריה של פוקו נהגתה כמובן זמן רב לפני הופעת האינטרנט, אולם, לזכותו ייאמר, שכבר אז (לפני חמישים שנה!) הוא צפה בבהירות מדהימה את השינויים החברתיים שאף סטרוקטורליסט אחר לא חזה. לענייננו, מאפיין חשוב של מרחבים הטרטופיים הוא שהם מורכבים תמיד מחללים סגורים או פתוחים המחברים או מנתקים את הפרט מסביבתו. ההגדרה הזאת תאמה בזמנה גם את התיאוריה הטרטוריאלי של ההתפתחה ממש במקביל (Robert Ardrey), על פיה בני-אדם, בדומה לציפורים ובעלי חיים אחרים, נוטים לתחום לעצמם מרחב טריטוריאלי ולהגן עליו בדבקות.

אם נשוב לטיעוניו המושכלים של בובר, מה שמעלה את ה-It הסתמי לדרגת Thou מוכר ומזוהה, הוא יחסי הקירבה במרחב. במקביל – מחקרים חדשים אודות התאוריה הטרטוריאלי, מצביעים על כך שההגנה על המרחב הפרטי מתרחשת כבר בשלב הגדרת הזהות של היחיד. העובדה הזאת מעוררת שאלות לגבי הוויתור שלנו מרצון על הגנת הזהות, כאשר נדמה לנו שה"חברים" מהפייסבוק הם

חברים אמיתיים. השאלה היא, האם נפלאות הרשת החוצים כל גבול ממשי, אינם פוגעים ביכולתו של היחיד למצב את עצמו בתוך הסדר (או האי-סדר) החברתי החדש?

על פי חוק האיזון, המאפיין באורח פלא כל דבר בחיים, התשובה טמונה כנראה בהפרדה הברורה בין השם האמיתי, ו"הכינוי" שכל אחד ממציא לעצמו ברשת. בעוד שהשם האמיתי מחייב התאמה למציאות הממשית, שם המשתמש מאפשר להתנתק ממנה ולעבור למציאות הווירטואלית הבלתי מחייבת.

וכאן כנראה טמון גם ההסבר ליחס הישר בין איבוד הפרטיות במציאות הממשית, מיצובה מחדש במציאות הווירטואלית, ו...כמות הזהויות הבדויות המציפות את הרשת. כלומר – ככל שהפרטיות האישית נרמסת, הזהות הווירטואלית מאבדת את אמינותה. ואכן, סקר ACMA שנערך לאחרונה באוסטרליה מגלה שמחצית מהזהויות הווירטואליות מבוססת על פרטים בדויים, כאשר המשתמשים מתרצים זאת בצורך להגן על פרטיותם. אם התופעה אינה שונה גם במקומות אחרים, הרי שכולנו חיים אי שם בין המציאות הממשית והמציאות הווירטואלית.

אם נשוב על רקע זה לסיסמה של אובמה, הרי שמרוב we לא רואים את ה-one, משום ששניהם נשלטים כיום על ידי them סמוי ובלתי מוגדר, העושה בנו כחפצו, תוך ביטול משמעותם של כל מנגנוני ההגנה המוחיים, החברתיים, והאדריכליים. כלומר – בתוך כל הכאוס החברתי הזה האדריכלות הולכת ומאבדת את יכולתה להסדיר אינטראקציות במרחב, שלא לדבר על מעט פרטיות (מה כבר ביקשנו?...) כאשר קיר אינו קיר, וכל מה שמאחוריו, מלפניו ומצדדיו, חשוף ומוכר, כדאי להשאיר את הסיסמאות הווירטואליות לפוליטיקאים, ולהתחיל לחשוב על פתרונות יצירתיים, שאם לא כן, לא יהיה למציאות הווירטואלית מקום ממשי לחגוג בו.

התכנון האדריכלי מורכב (באופן קונבנציונלי) מחמישה שלבים עיקריים: תכנון ראשוני הכולל הכנת סקיצות אלטרנטיביות לבחירת הלקוח; פיתוח התוכנית הנבחרת; פרזנטציה לצורך משוּב והערכה; הכנת תוכניות עבודה ופרטים; התקשרות עם קבלן ופיקוח על הביצוע. לארבעה מתוך אלה המציאות הווירטואלית הצליחה לחלחל, באמצעות התכנון הפרמטרי המקושר, (ראה גיליון 69) ההדמיות התלת מימדיות, והאדריכלות המגיבה בזמן אמת לגירויים סביבתיים. אולם כל האקספרימנטים והגימיקים האלה – יפים ומרתקים ככל שיהיו – רק מקטינים את תפקידה המסורתי של האדריכלות.

מה שברור הוא שנדרשת כיום חשיבה לא קונבנציונלית, משום שהמהפכה התקשורתית משמיטה למעשה את הקרקע מתחת לרגליהן של הקונבנציות הטיפולוגיות. וייתכן מאוד שבמלחמה כמו במלחמה, בסך הכל מדובר בפיתוח מכשירי סיכור לניטרול מנטרלי הפרטיות, אבל משהו צריך לקרות... ויפה שנה אחת קודם.

at a glance, providing instant information about them to anyone who may want it.

Positioning of the individual in the public space was at the core of a study by French structuralists from the sixties; led by Lévi-Strauss who focused on “primitive” societies, and Michel Foucault, who used the term “Heterotopia” to describe “other” socio/spatial phenomena in western society.

The biological meaning of Heterotopia referred to the removal of an animal from its natural surroundings. Foucault used it to describe ambiguities in the perception of conventional spaces, such as zoos or cemeteries - where live (or dead) individuals were involuntarily assembled. Foucault's argument was that spaces like these actually express the uniqueness of each society.

Foucault's theory was of course conceived long before the advent of the Internet; however, to his credit, even then (fifty years ago!) he anticipated social changes with extraordinary clarity that no other philosopher predicted.

An important characteristic of Heterotopia is that it always consists of open or closed spaces that connect or disconnect the individual from his surroundings. This was also consistent with the Territorial Theory developed in parallel (Robert Ardrey), according to which human beings, like birds and other animals, tend to define a personal territory and zealously defend it.

To return to Buber's arguments - what elevates the neutral "It" to the level of a particular "Thou", are close relationships in space. Nonetheless - according to the recent versions of the Territorial Theory, the defense of a personal space already happens at the stage of the individual's identity definition.

This fact raises questions about voluntarily waiving our identity protection, when we relate to Facebook “friends” as if they were real ones. The question is whether all the wonders of the network that cross any real border, don't harm an individual's ability to position himself within a social order (or disorder).

Under the laws of equilibrium found in all fields of life, the answer probably lies in the

clear difference between 'real names' and 'usernames'. While a real name requires adherence to reality, a username allows one to disconnect from it and go on to non-binding virtual reality. And this might also explain the direct relations between loss of privacy in reality and the amount of imaginary identities that swamp the network. Meaning that the more our personal privacy is trampled upon, the more personal identity loses its credibility.

Hence, a recent ACMA survey in Australia revealed that half the virtual identities on the net are based on false details, explained by users as a need to protect their privacy.

If we go back to Obama's slogan, it seems there is so much "we" that "one" is barely visible, since both are governed today by an unseen, undefined "them", who do as they please with us all, eliminating the significance of any mental, social, and architectural defense mechanism.

The effect in our field is that in all this socio-spatial chaos, architecture is losing its traditional ability to regulate space, not to mention a little privacy (or is that too much to ask?).

When a wall is not a wall, and everything behind, in front, and to the side is exposed and known, we should leave slogans to politicians and start thinking creatively, otherwise, virtual reality won't have a real place to celebrate in.

Design (conventionally) consists of five major stages: preliminary sketches of alternatives for the client's selection; development of the chosen alternative; presentation, feedback, and evaluation; preparation of work plans and detailing; supervising the implementation.

Virtual reality has managed to seep into four of these, through parametric design (AI #69); three-dimensional rendering, and responsive architecture. But, beautiful and fascinating as these may be, experimental gimmicks tend to minimize the traditional role of architecture.

Since communication revolution actually undermines architectural convention, what is clearly needed is unconventional thinking. And it is very possible that in war as in war, it is just about developing Shielding Devices to neutralize privacy neutralizers. Either way, a change is warranted - and the sooner the better.

It should be noted, however, that the issue of surveillance is not only unique to hospitals, as it actually shaped the conventions of all institutional structures - prisons, monasteries, libraries, and schools. Here, too, there is a hierarchy of privacy, where pupils are under surveillance by management all over the building – classes, corridors, and yards during breaks - while teachers (like nurses in hospitals) act as mediators.

Moreover, the subject of surveillance is currently the most influential socio-spatial factor, when all of us are tirelessly watched by “big brothers” - on roads, parks, city streets, malls, parking lots, shops, at the entrance to our homes, along paths leading to them, and what is perhaps most worrying of all - even in our most private domain, when someone decides to know "what exactly is going on there".

Perhaps the most disturbing thing is that such technological progress, sanctified like everything else here by security needs - “prevention of violence” and just “maintaining order” - gains full cooperation from the very people who are harmed by it. Ostensibly, positive inventions, like “Find your iPhone”, “Improve your position in space”, Waze, Whatsapp, Facebook, Cloud and Instagram complement the picture and today it is very difficult to get lost, not to mention voluntary disappearance.

If in the past, private spaces - a room, a home, an office - constituted a means by which the individual can position himself within the social order, gradually releasing information about his views, beliefs, connections, and feelings - today the situation is reversed, and this information is available to everyone long before the individual is aware of it, even if he's quite certain that he is. State of the art inventions like google glass complete the picture, when passersby are photographed

together we are them

how close is not too close

Ami Ran

In his victory declaration on the steps of the Lincoln Memorial in September 2009, Obama chose to say "Together we are one" - an abstract statement, yet charged with accumulated meanings since introduced in the 80's song by Guy Chambers, Delta Goodrem, and Brian McFadden. Obama probably meant that when we unite we can achieve any goal; however, the question of who constitutes the-we and who the-one remains open to interpretation. Hence, this abstract sentence has been interpreted in many different ways over the years - from Blues bands dedicated to blotting out discrimination between blacks and whites; the gay community preaching the eradication of difference between men and women; perfumes for both men and women under the label of "one"; spiritual organizations that stress our common responsibility for the globe; and innocents who dream of third world encounters, believing that we are not alone.

The togetherness trend whereby "we're all from the same village", the same group, or have the same skin tone - has gained significant momentum in recent years due to "sharing" in cyberspace, blurring the differences between billions of users.

Gone viral, the phenomenon, based on an accumulation of real or imagined identities - undermines the principle of Martin Buber's I and Thou relations. Buber's basic premise was that the definition of the "I" depends on the "other" and, therefore, the two are indistinguishable.

Buber was not alone in this field of course, and, over the years, the term "personal space" has become one of the most studied topics in sociology. The prevailing argument was that personal space varies according to the situation and kind of proximity typical of each society. For example - what is considered reasonable proximity while waiting in line for a football game is totally different from the accepted distance between people waiting in line for the ATM.

Moreover, a recent study undertaken at the UCL (Gian Domenico Lannetti), indicates that personal space is determined by the individual's defense mechanisms, in response to random or intentional intrusion by the other. That is - not only is personal space inconsistent, but it varies according to the psychological structure of the individual. Spaces in buildings are always arranged hierarchically, with one relatively private pole

and another relatively public one. Relative, because neither of them is either absolutely private or absolutely public. For example, the most 'public' space at home is the living-room, while the most private one is (usually) the master bedroom - although both of them exist in a private domain, allocated from public space.

All the more so, since buildings are never tailored according to users' exact needs, both because these aren't always known and because users are prone to changes over time - architecture is based on defaults, i.e., evolving typological conventions that depend on the lifestyles, technological developments, and availability of materials.

Such a convention is an historic grocery store, where the vendor is placed on one side of the counter, and the buyer on the other. In this case, the counter categorically divides the store into two distinct areas - the vendor's (private) and the consumer's (public).

The introduction of the supermarket experience completely changed the rules of the game - the first was founded in U.S. in 1915 by Clarence Saunders, who founded the retail chain of "Piggly Wiggly". From this point onward, principles of self-service and free choice virtually eliminated the categorical separation between private and public, when the vendor's domain was diffused between the counters, the storeroom, and the offices, while buyers

were allowed to roam freely throughout the store, checking and pressing fruit, vegetables, bread and baguettes, licking olives, dried fruit and nuts. All this while the "thou" disrupts "I" control over his domain.

This spatial change actually diminished architecture's control, while what defines the rules of the game are mainly social conventions, such as always exiting through the checkout, otherwise the sensing system (or the lady at the main checkout) will sound the alarm and cause you embarrassment.

A more "sterile" example of conventional space organization is hospitals, whereby interaction is almost entirely regulated through social conventions - each corner of the ward - the hallway, the entrance and the patients' rooms - are surveyed by nurses from behind their desk. Designed in the mid-19th century, this spatial arrangement institutionalized the traditional wing as part of consolidating nurses professional status.

While shaping the extreme sacred privacy of doctors, this hierarchical organization also eternalizes the trampled over "privacy" of patients. As mentioned, nurses are placed in the middle, mediating between the doctors, administrative staff, welfare aides, and of course the visitors - all of whom know their place, and woe to any who don't.

Interestingly, this social arrangement is still prominent in hospitals, although surveillance can be done with smart cameras.